

ΜΑΘΗΜΑ / ΤΑΞΗ :	
ΣΕΙΡΑ:	
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:	
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ:	

ΚΕΙΜΕΝΟ: Οι ψυχολογικές ρίζες του ρατσισμού

Από τον Ξένιο Δία που **προστάτευε** τους ξένους και τον αρχαίο θεσμό της φιλοξενίας, που θεωρούσε το πρόσωπο του ξένου ιερό, έγινε ένα τεράστιο ψυχολογικό άλμα και το κοινωνικό - πολιτισμικό - ψυχολογικό μας εκκρεμές σήμανε την ώρα της ξενοφοβίας, όπως δείχνουν και τα αποτελέσματα της πρόσφατης έρευνας της Κάπα Research. Η Παγκόσμια Ημέρα Κατά του Ρατσισμού έρχεται να μας θυμίσει τα ίσα δικαιώματα των ανθρώπων κατ' αρχήν στη ζωή και στην αξιοπρέπεια και κατά δεύτερο λόγο να μας φέρει αντιμέτωπους με τα στερεότυπα και τις στάσεις μας απέναντι στους «διαφορετικούς». [...] Οι σπόροι του ρατσισμού εμφυτεύονται από πολύ νωρίς στην κοινωνική συνείδηση του ατόμου και γίνονται μέρος της ψυχοσύνθεσής του και της στάσης του απέναντι στους άλλους. Γιατί όμως οι άνθρωποι γίνονται ρατσιστές; Γιατί κατά τα άλλα καλοί, κοινωνικοί, ανοιχτόκαρδοι και εξυπηρετικοί άνθρωποι γίνονται ξαφνικά εμπνευστές τέτοιων στερεότυπων απειλών και στη συνέχεια γίνονται δύσπιστοι και εχθρικοί απέναντι στους ξένους;

Ο φόβος του διαφορετικού και του αγνώστου αποτελεί τον καταλύτη μιας ψυχολογικής διαδικασίας που στηρίζεται στην αρχή της ομοιότητας. Οι όμοιοι με εμάς ανήκουν στην ίδια ομάδα και επομένως είναι ακίνδυνοι. Ο αλλιώτικος, ο ξένος, εμπεριέχει εξ ορισμού το διαφορετικό και κατ' επέκταση το επικίνδυνο. Ακόμη και αν ο φόβος της επικινδυνότητας απορριφθεί, ο διαφορετικός τρόπος ζωής και η εμφάνιση είναι αρκετά για να κριθούν κατώτερα από τα δικά μας και επομένως να απορριφθούν. Έτσι δημιουργούνται προκαταλήψεις που υψώνονται σαν φράγμα ανάμεσα στους διαφορετικούς ανθρώπους.

Ζούμε σε μια αυξανόμενα πολιτισμικά πλουραλιστική κοινωνία αλλά οι γονείς και οι δάσκαλοι μιλάνε πολύ λίγο στα παιδιά για τον ρατσισμό. Τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι η στάση των ενηλίκων «δεν μιλώ για την προκατάληψη, άρα δεν υπάρχει» ουσιαστικά την ενθαρρύνει. Σε έναν ιδανικό κόσμο οι γονείς διδάσκουν στα παιδιά τους

να έχουν πολιτισμική «αχρωματοψία» αλλά όταν οι γονείς παραμένουν σιωπηλοί κάποιοι άλλοι θα επηρεάσουν τα παιδιά. Τα παιδιά **νιώθουν** άνετα με παιδιά που είναι όμοια με αυτά και η παραμονή στην κοινή ομάδα τους δημιουργεί ένα αίσθημα **ασφαλείας**. Παραδόξως αυτό δεν **ισχύει** μόνο για ομοιογενείς ομάδες. Έτσι «δεμένες» ετερογενείς ομάδες σαν αυτές μιας σχολικής τάξης, όπου η έμφαση είναι στη φιλία και όχι στην εθνικότητα, μπορεί να εμπνέουν αίσθηση ασφαλείας. Έρευνες δείχνουν ότι η εχθρότητα απέναντι σε διαφορετικές ομάδες αρχίζει από πολύ νωρίς, από τριών μόλις ετών, και η πολιτισμική ταυτότητα της πλειονότητας αποφασίζει ποιος είναι έξω και ποιος μέσα. Ο παράγοντας-κλειδί για την πρόληψη του ρατσισμού είναι η συζήτηση γύρω από αυτόν. Η έλλειψη διαλόγου στο σπίτι και στο σχολείο ενθαρρύνει τα αρνητικά στερεότυπα.

Ως συντονίστρια ενός ευρύτερου σχολικού προγράμματος για τη μείωση των προκαταλήψεων και του ρατσισμού είχα την τύχη να παρακολουθήσω σε ένα νηπιαγωγείο της Βοστώνης την ακόλουθη σκηνή: ένα παιδάκι ρώτησε «κυρία, γιατί υπάρχουν άνθρωποι με διαφορετικό χρώμα;». Αυτή ήταν μια κρίσιμη στιγμή που θα μπορούσε να διαμορφώσει τη στάση αυτού του παιδιού για την υπόλοιπη ζωή του. Η δασκάλα ζήτησε από το παιδάκι να βγάλει το μπλοκ ζωγραφικής του και τους μαρκαδόρους του και να ζωγραφίσει μια εικόνα με ένα μόνο χρώμα. Όταν τελείωσε τον ρώτησε αν του άρεσε η ζωγραφιά του. Χωρίς δισταγμό απάντησε όχι γιατί ήθελε να βάλει περισσότερα χρώματα. Η δασκάλα τού εξήγησε ότι αυτό ακριβώς ήθελε και η φύση, να δημιουργήσει πολλά και διάφορα είδη με αλλιώς χρώματα. Του θύμισε τα λουλούδια με τα διαφορετικά σχήματα, χρώματα και αρώματα που παρ' όλα αυτά είναι ίδια και τα αποκαλούμε όλα λουλούδια. Μίλησαν και για τους ανθρώπους που είναι ανάλογοι με τους μαρκαδόρους του, όλοι φτιαγμένοι από το ίδιο υλικό αλλά με άλλο χρώμα. Η απάντηση του φάνηκε ικανοποιητική γιατί δεν επέμεινε αλλά έτρεξε πίσω στις περιπέτειες και ασχολίες του πεντάχρονου κόσμου του.

Γονείς ή δάσκαλοι και παιδιά μπορούν να ξεκινήσουν τη συζήτηση για τις προκαταλήψεις, τον ρατσισμό και τον πολιτισμικό πλουραλισμό με τις παρακάτω ερωτήσεις: Τι σημαίνει πολιτισμικός **πλουραλισμός**; Γιατί είναι σημαντικός; Θέλεις να μάθεις παραπάνω πράγματα για άλλους ανθρώπους; Ποιους; Πώς μπορείς να το κάνεις; Τι σημαίνει «κοινωνική ομάδα», τι σημαίνει «κοινωνία» και ποιες άλλες λέξεις και έννοιες συνδέουμε μαζί τους; Τι σου αρέσει και τι όχι στη δική σου κοινωνική

ομάδα; Πώς θα μπορούσαν οι άνθρωποι στη δική σου κοινωνική ομάδα ή χώρα να ζουν μαζί αρμονικά;

Διασκευασμένο άρθρο της Λίζας Βάρβογλη, ΤΟ ΒΗΜΑ, 01/04/2001

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να αποδώσετε περιληπτικά το νόημα του κειμένου (100 – 120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, σύμφωνα με το κείμενο, τις παρακάτω διαπιστώσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

α. Η αρχή της ομοιότητας αποτελεί πολλές φορές τροχοπέδη στη δημιουργία υγιών ανθρώπινων σχέσεων.

β. Οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες σήμερα επιβάλλουν την ενεργοποίηση των φορέων κοινωνικοποίησης και παιδείας για ενημέρωση και εξοικείωση με το διαφορετικό.

γ. Η πολιτισμική «αχρωματοψία» αποτελεί απάντηση στον ρατσισμό.

δ. Μέσα από το παράδειγμα – περιστατικό στο σχολείο στη Βοστώνη η αρθρογράφος αποδεικνύει την αναγκαιότητα της αρχής της ομοιότητας για την εξυγίανση των ανθρώπινων σχέσεων στις σημερινές κοινωνίες.

ε. Τελικά, το φαινόμενο του ρατσισμού είναι πολυσύνθετο, αλλά με την ενεργοποίηση των φορέων παιδείας καθίσταται δυνατή η άρση του.

Μονάδες 10

B2. Ποιά είναι η δομή και ο τρόπος ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου του κειμένου;

Μονάδες 5

B3. Ν' αναγνωρίσετε το είδος των τεκμηρίων που χρησιμοποιείται στην τρίτη παράγραφο του κειμένου.

Μονάδες 3

B4. α) Ποιος είναι ο ρόλος των ερωτήσεων στην πρώτη παράγραφο του κειμένου;

Μονάδες 3

β) Τι δηλώνουν τα εισαγωγικά στις εξής περιπτώσεις της 3^{ης} παραγράφου του κειμένου: «αχρωματοψία», «δεν μιλώ για την προκατάληψη, άρα δεν υπάρχει»; **Μονάδες 2**

γ) Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική: «Η πολιτισμική ταυτότητα της πλειονότητας αποφασίζει ποιος είναι έξω και ποιος μέσα». **Μονάδες 2**

Β5. α) Να γράψετε τα **συνώνυμα** των λέξεων: **προστάτευε, πλουραλισμός, ασφαλείας, νιώθουν, ισχύει.**

Μονάδες 5

β) Να γράψετε τα αντώνυμα των λέξεων: ετερογενείς, έλλειψη, διαλόγου, πλειονότητας, ομοιότητας.

Μονάδες 5

Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα κατά του ρατσισμού διοργανώνεται, υπό την αιγίδα του δήμου σας, ανοιχτή ημερίδα με θέμα: «Μετανάστευση και ρατσισμός». Στο πλαίσιο αυτής της εκδήλωσης αναλαμβάνετε την ευθύνη, ως εκπρόσωπος της μαθητικής κοινότητας της πόλης σας, να κάνετε μία συνοπτική εισήγηση (500 – 600 λέξεις) για το συγκεκριμένο θέμα, εστιάζοντας, αρχικά, στη διερεύνηση των παραγόντων που ευθύνονται για την όξυνση του ρατσισμού σε βάρος των μεταναστών στις μέρες μας. Στη συνέχεια, να παρουσιάσετε τρόπους άμβλυνσης του φαινομένου από το σχολείο και το κράτος.

Μονάδες 40

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. Περίληψη κειμένου

Στο άρθρο αυτό η Λ. Βάρβογλη προσεγγίζει τα αίτια του ρατσισμού. Αρχικά, αφού αντιπαραβάλει τον αρχαίο θεσμό της φιλοξενίας με τη σημερινή ξενοφοβία, η οποία ολοένα αυξάνεται σύμφωνα με έρευνα, τονίζει πως οι ρατσιστικές τάσεις υιοθετούνται από μικρή κιόλας ηλικία. Κύριο αίτιο για τη δημιουργία ρατσιστικών αντιλήψεων κρίνεται η ανασφάλεια απέναντι στο διαφορετικό και τα συμπλέγματα ανωτερότητας ανθρώπων και λαών που ωθούν στη υποτίμηση οποιασδήποτε άλλης κουλτούρας. Επιπρόσθετα, οι φορείς παιδείας

φαίνεται να αδιαφορούν και να παραβλέπουν την αναγκαιότητα της ορθής ενημέρωσης των παιδιών για τη σπουδαιότητα της εξοικείωσης και της αρμονικής συνύπαρξης με διαφορετικούς ανθρώπους. Προς επίρρωση της ανάγκης αυτής παρατίθεται και ένα απλό -αλλά εύστοχο- παράδειγμα- περιστατικό. Συμπερασματικά, η ενεργοποίηση των φορέων κοινωνικοποίησης θεωρείται θεμελιώδης για την αποσόβηση του προβλήματος.

B1. α:Λ, β:Σ, γ:Σ, δ:Λ, ε:Σ

B2. Θεματική περίοδος: «Ο φόβος του διαφορετικού.... αρχή της ομοιότητας»

Λεπτομέρειες: «Οι όμοιοι.... να απορριφθούν»

Κατακλείδα: «Έτσι δημιουργούνται.... διαφορετικούς ανθρώπους»

Ο τρόπος ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου του κειμένου είναι η **αιτιολόγηση**, εφόσον αιτιολογείται η θεματική περίοδος: γιατί ο φόβος του διαφορετικού και του αγνώστου αποτελεί τον καταλύτη μιας ψυχολογικής διαδικασίας που στηρίζεται στην αρχή της ομοιότητας.

B3. Το είδος των τεκμηρίων που χρησιμοποιείται στην τρίτη παράγραφο του κειμένου είναι τα **πορίσματα ερευνών:** «Τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι... ενθαρρύνει.» «Έρευνες δείχνουν ότι... ποιος μέσα».

B4. α) Οι ερωτήσεις στην 1^η παράγραφο του κειμένου, σκοπό έχουν να ενεργοποιήσουν το ενδιαφέρον και τον προβληματισμό των αναγνωστών πάνω στο θέμα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Το ύφος του κειμένου αποκτά διαλογικό-επικοινωνιακό τόνο, αμεσότητα και παραστατικότητα. Από άποψη δομής λειτουργούν συνεκτικά (μεταβατικά) συνδέοντας την 1^η με τη 2^η παράγραφο.

β) «**αχρωματοψία**»: μεταφορικός λόγος, «**δεν μιλώ για την προκατάληψη, άρα δεν υπάρχει**»: μεταφορά των λόγων των ενηλίκων σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα.

γ) Ποιος είναι έξω και ποιος μέσα αποφασίζεται από την πολιτισμική ταυτότητα της πλειονότητας.

B5. α) προάσπιζε, πολυφωνία, φύλαξης / προστασίας, αισθάνονται, υφίσταται

β) ομοιογενείς, επάρκεια, μονολόγου, μειονότητας, ετερότητας / διαφορετικότητας

Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Επικοινωνιακό πλαίσιο: Ομιλία – εισήγηση (Προσφώνηση, Αποφώνηση, χρήση α' ή β' προσώπου κυρίως σε Πρόλογο και Επίλογο, αμεσότητα και οικειότητα στο ύφος, Αφορμή – θέμα – ιδιότητα του ομιλητή / εισηγητή στον Πρόλογο)

Αγαπητοί συνδημότες και συνδημότισσες,

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: Εκπρόσωπος μαθητικής κοινότητας σε ημερίδα, που διοργανώνεται με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα κατά του ρατσισμού, με θέμα «Μετανάστευση και ρατσισμός». Αναφορά στη διαχρονικότητα του φαινομένου του ρατσισμού και έμφαση στην ιδιαίτερη έξαρση που σημειώνεται στις μέρες μας δεδομένης της ανεξέλεγκτης αύξησης του μεταναστευτικού ρεύματος στη χώρα μας.

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

Α' Κύριο Ζητούμενο: Αίτια ρατσισμού σε βάρος των μεταναστών

- **Ενδογενή αίτια:** αισθήματα ανασφάλειας και φόβου, έμφυτη τάση του ανθρώπου για ατομική ή συλλογική διάκριση έναντι των άλλων, συμπλέγματα ανωτερότητας.
- **Η κρίση των ανθρωπιστικών αξιών** και η κυριαρχία της ύλης συντελεί στην απευαισθητοποίηση του σύγχρονου ανθρώπου.
- **Η εντατικοποίηση της ζωής και της εργασίας** που επιβάλλει η σύγχρονη μεγαλούπολη ενισχύει τον **ανταγωνισμό** και γενικότερα το ατομικιστικό και υλιστικό πνεύμα της εποχής, ευνοώντας κάθε είδους αντικοινωνική συμπεριφορά, όπως τη ρατσιστική.
- **Ευθύνη κοινωνικών φορέων:** η **οικογένεια** συντηρεί ρατσιστικά στερεότυπα... το **σχολείο** υπηρετεί το τενοκρατικό πνεύμα της σύγχρονης εποχής... το **κράτος** εθελουφλεί ή επιδιώκει τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης με την πολιτική προπαγάνδα και την προβολή εθνικιστικών αντιλήψεων... τα **Μ.Μ.Ε.** αναδεικνύουν και αναπαράγουν αντικοινωνικά και ρατσιστικά στερεότυπα.

- Το **χαμηλό βιοτικό επίπεδο**, η **ανεργία**, η **ένδεια** ενισχύουν την ξενοφοβία.

Β' Κύριο Ζητούμενο: Τρόποι αντιμετώπισης από .... **ΣΧΟΛΕΙΟ**

- Ανθρωποκεντρικός προσανατολισμός (πίστη στις αξίες της ισότητας, της δικαιοσύνης, του σεβασμού, της αλληλεγγύης)... παιδεία απαλλαγμένη από εθνικιστικά και ξενοφοβικά σύνδρομα
- Μαθήματα για την καλλιέργεια οικουμενικής συνείδησης π.χ. Ευρωπαϊκή Ιστορία, Κοινωνιολογία
- Ανάθεση εργασιών (ατομικών ή ομαδικών) με θέμα τη διαπολιτισμικότητα, τη γόνιμη αλληλεπίδραση, το σεβασμό στην ετερότητα
- Διοργάνωση ημερίδων – εκδηλώσεων για τον ρατσισμό και τους μετανάστες
- Γόνιμες συζητήσεις στην τάξη με στόχο τη διαμόρφωση πνεύματος ανεκτικότητας, σεβασμού και αλτρουισμού
- Εκπαιδευτικός: ορθό πρότυπο για τους μαθητές, πίστη στις ηθικές αξίες, καλλιέργεια πνευματικών δεξιοτήτων του μαθητή ώστε να είναι σε θέση να αναλύει και να αξιολογεί την αξία της πολυπολιτισμικότητας
- Εκπαιδευτικά προγράμματα / διαπολιτισμικές ανταλλαγές

ΚΡΑΤΟΣ

- Οργάνωση δομών υποδοχής και χωροταξικής κατανομής των μεταναστών και οριοθέτηση του αριθμού των μεταναστών ώστε κάθε χώρα να υποδέχεται αριθμό ανάλογο των δυνατοτήτων της
- Προγράμματα ένταξης και προσαρμογής των μεταναστών
- Προστασία και αξιοποίηση της πολιτισμικής ιδιαιτερότητάς τους
- Ενημέρωση και επιμόρφωση των ντόπιων και των μεταναστών
- Παραγωγική αξιοποίηση των μεταναστών ανάλογα με τις ικανότητες ή τις σπουδές τους στις χώρες προέλευσής τους
- Αναδιάρθρωση νομοθετικού πλαισίου και επιβολή κυρώσεων όταν εντοπίζονται ρατσιστικές συμπεριφορές

ΕΠΙΛΟΓΟΣ [ενδείκνυται ξανά μία προσφώνηση]

(Ανακεφαλαίωση) Η όξυνση του ρατσισμού στις μέρες μας δεν αφήνει περιθώρια για εφησυχασμό αλλά επιβάλλει την άμεση αντιμετώπισή του. (Δεοντολογία) Το ρόλο του σχολείου και του κράτους στην εξάλειψη του προβλήματος μπορούν να ενισχύσουν και άλλοι κοινωνικοί φορείς π.χ. η οικογένεια να καλλιεργεί την ευαισθησία και τον σεβασμό στο διαφορετικό, τα Μ.Μ.Ε. να ενημερώνουν υπεύθυνα για το φαινόμενο. Επιτακτική κρίνεται η συνδρομή και της Διεθνούς κοινότητας (προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μέτρα πρόληψης των αιτίων της μετανάστευσης, διασφάλιση της ειρήνης, ανθρωπιστική βοήθεια, οικονομική ενίσχυση)

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας

**Από το Νεοελληνικό Τομέα του Φιλολογικού Τμήματος των
Φροντιστηρίων Πουκαμισάς Ηρακλείου συνεργάστηκαν:
Ε. Καταράκη, Ε. Μαθιουδάκη, Ε. Μαστρογιαννάκη,
Μ. Μαυράκης, Χρ. Μιχαλάκη, Χ. Νικολουδάκης, Μ. Τζιράκη**

